1938 ий
15
ДЕКАБРЬ
№ 110 (494)
Акше 5 ыр.

3-ше ИЙ ЛЕКТЕШ

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ӱрвезе коммунист

ВЛКСМ
Маробком
ден
горком
орган

Мемнан кадр-шамычлан ВКП(б) Историйым тунемашышт полшаш

„ВКП(б) Историйын краткий курсшо" молдежлан коммунистический воспитанийым пуымаште эн виян оружий лийын шога. Тиде книга принципиальностьлан калык тушман ваштареш непримиримо кучедалаш туныкта, мемнан кадр-шамычын теоретический почеш кодмашыштым пытараш полша.

Марксизм-ленинизмын основыжым келгын тунеммаш гына, тудым практический пашаште кучылт моштымаш гына мемнан комсомольский активист-шамычлан ленинско-сталинский типан руководитель лияшышт полша. Марксистско-ленинский теорий дене овладеватлымаше активист революционный бдительностьшым йомдарен кертеш, тудо вашке враждебный влияний жертвыже лийын кертеш. Санденак революционный теорий дене овладеватлымаш, мемнан кадр-шамычын идейно вооружатлымаш эн главный задаче лийын шога.

Мемнан республикыште шуко комсомолец-шамыч ВКП(б) Историйым келгын тунемаш пижыныт. Теве Морко больницаште ыштыше врач Яковлев йолташ первой главам пытаренат, кокымшо главам тӱҥалын. Больница пеленсе комсомольский комитет секретарь Гребнева йолташ кумышо главаш вончен. „Якор" колхоз пеленсе первичный комсомольский организацийыштат ятыр комсомолец-шамыч ВКП(б) Историйым тунемаш тӱҥалыныт. Подлунский йолташ кызыт кумышо главам тунемеш. Тудо первоисточникым, газетлаш печатлалтше консультационный статья-шамычым использоватла. Морко районышто чылаже 40 активист ВКП(б) Историйым тунемаш тӱҥалын. Но райкомол нунын нерген ок шинче, ВКП(б) Историйым тунемше-шамычлан нимогай полышымат ок пу.

Моло районлаштат ВКП(б) Историйым тунемаш тӱҥалше-шамыч ятырын улыт. Нуным вуйлатыше да нунылан полышым пушо гына уке. Райкомол-шамыч „кызыт нимогай указаний уке", манын нимомат огыт ыште. А ВЛКСМ Обком кӱшӱчын директивым вучымыж дене таче мартенат райкомол-шамычлан нимогай указанийымат пуэн огыл.

Комсомолец-активист-шамычын ВКП(б) Историйым тунеммаш дек пренебрежительно ончымашыштым кызытак пытараш кӱлеш. Паша ышташлан программе пуалтын! Кызыт пашашке гына серьезно пижман.

Комсомольский организаций-шамыч комсомолец-шамычлан, тыгак несоюзный молодежлан ВКП(б) Историй книган кугу значенийже нерген умландарашышт, политикым лушкыдыврак шинчыше комсомолец-шамыч да несоюзный молодежь дене ознакомлениям эртарашышт кӱлеш. „ВКП(б) Историй Краткий курсым" лукмылан лийын партийный пропагандым шындыме нерген ВКП(б) ЦК-ын пунчалже дене келшышын кружок-шамычым организоватлаш ямдылалтман. Но тидын годым вашкымашым допускатлыман огыл.

ВКП(б) Историйым самостоятельно тунемаш комсомолец - шамычын интересыштым нӧлтыман. ВКП(б) Историйым самостоятельно тунемше комсомолец-активист-шамычлан паша ышташышт чыла условийым ышташ кӱлеш. Райком, первичный комсомольский организаций-шамыч ВКП(б) Историйын посна главаже да разделже-шамыч нерген лекцийым, докладым, консультацийым организоватлышаш улыт.

Тыге веле мемнан кадр-шамычым идейно вооружитлен кертына. Идейно вооружитлалтше кадр-шамыч гына коммунизм верч кучедалмаште Ленин-Сталин партийлан эше виянрак полшен кертыт.

Тор'ял район, „Марий Кундыш" колхоз председатель, комсомолец В. Ф. Кудрявцев йолташ.

ЙОШКАР-ОЛА КОМСОМОЛЬСКИЙ КОНФЕРЕНЦИЙ ПОЧЫЛТЫН

13 декабрьыште Йошкар-Олан IX комсомольский конференцийже почылто.

Конференций совым кужун кырымаш дене почетный президиумыш Сталин йолташым да тудын лийшыл соратникыштым Молотов, Каганович, Ворошилов, Калинин да моло йолташ-шамычым сайлыш.

Конференцийын пашазе президиумышкыжо ВКП(б) обком секретарь - шамыч Архипов, Мамаев, Ончуков, МАССР Совнарком председатель Абрамов, МАССР Верховный Совет Президиум председатель Кавалеров, ВКП(б) Горком секретарь-шамыч Тукманов ден Строкина, ВЛКСМ Обком секретарь-шамыч Кондратьев ден Винокуров, горкомол секретарь Меркулов да моло йолташ-шамычым сайлышт.

Конференций Сталин йолташлан саламлыме письмам колтыш.

ВЛКСМ горкомын отчетный докладше дене, горкомол секретарь Меркулов йолташ выступатлыш.

14 декабрьыште отчетный доклад почеш прений лийын. Пренийыште чылаже 36 еҥ выступатлыш.

Выступатлыше - шамыч горкомолым ВЛКСМ ЦК-ын IV пленумын решенийжым илышыш начар пуртымылан чот критиковатлышт. Горкомол да тудын секретарьышт Мелединден Меркулов йолташ-шамыч тиде решенийым монденыт. Комсомольский организаций да комсомолец-шамычым калык тушман-шамычын агентурышт, морально да быт шотышто разложитлалтше элемент-шамычым разоблачитлымашке кӱлеш семын мобилизоватлен огытыл.

Марий ял озанлык коммунистический школышто калык тушман кашак комсомолец-шамычым быт шотышто разложитлаш тыршеныт. Нуно йӱмашым кумдан шареныт, честный комсомолец-шамычым клеветатленыт. Но комсомольский комитет да тудын ожнысо секретарьже Орехов (горкомол член) комсомолым разложитлатше да калык тушманын агентурышт деч эрыктымашке мобилизоватлыме олмеш, шкежат эреак йӱн коштын. Орехов быт шотышто йӧршын разложитлалтын. Горкомол Ореховын эреак йӱмыжым, комсомольский пашам разваламымыжым сай шинчен гынат, нимогай мерым ыштен огыл.

Тыгак Марпединститут пеленсе ВЛКСМ комитетат ВЛКСМ ЦК IV пленумын решенийжым монден, комсомолым калык тушманын агентурышт деч эрыктымашым чарвен.

Выступатлыше-шамыч тыгак горкомолын политучебым начар вуйлатымыжылан чот критиковатлышт. Горкомол комсомольский организаций да пропагандист-шамычлан политкружокын пашаштым саемдаш начар полшен. Утларакшым ВКП(б) Историйым, ленинизмым самостоятельно тунемше - шамычлан полыш огеш пуалт.

Конференций горкомолын пашажым удовлетворительныйлан признатлен.

М. В. Водопьянов ден Г. Ф. Байдуков—писатель-шамыч союзын членыште

Советский Союзын Геройжо-шамыч М. В. Водопьянов ден Г. Ф. Байдуков мемнан элыште моктымо летчик-шамыч семын веле огыл пале улыт. Советский читатель ден зритель-шамычлан Водопьянов йолташын „Мечта" пьесыже, „Полеты", „Мечта пилота", „Полет на землю Францa-Иосифа", „Дважды на полюсе" книгаже-шамыч, Байдуков йолташын „Наш полет в Америку" книгаже, очеркше, йоча-шамычлан ойлымаш-шамычше пеш сайын палыме улыт. Нуно коктынат литературный пашашт ыштымым чарнымышт уке. Шукерте огыл Водопьянов йолташ „На льдине" сценарийым возен шуктен, тудым „Мосфильм" студийыш принимателын, а Байдуков йолташ—„Знамя" журналлан новеллам возен.

Советский писатель-шамыч союзын президиумжо Водопьянов ден Байдуков йолташ - шамычым советский писатель-шамыч союз членым пурташ пунчалын.

Советский пилот-шамычын международный рекордышт

28—30 сентябрьыште Пашазе - Кресаньык Йошкар Армийын кок воздухоплавательже да лейтенантше-шамыч К. Е. Митяев ден Б. В. Алмалиев йолташмыт 851,13 кубический метр об'еман свободный аэростат дене 32 часат 09 минут йӱжышто лийыныт.

СССР Центральный аэроклубысо авиационно-спортивный комиссий Митяев ден Алмалиев йолташ-шамычын сферический аэростат дене кужун жап чоҥештымашыштым нылымше категорий дене Международный рекордлан признатлыме нерген Международный Авиационный Федераций (ФАИ) президиум деч официальный увертарммашым налын.

* * *

2 августышто летчик Федосеев йолташ Грибовскийын конструкцийже почеш ыштыме „Г - 23 - бис" ик веран самолет дене 7.985 метр кӱкшытыш чоҥештен.

СССР Центральный аэроклуб 9 декабрьыште Федосеев йолташын ик веран кушт ылго самолет дене кӱкшытыш чоҥештымын результатшым Международный рекордлан регистрироватлыме нерген Международный Авиационный Федераций (ФАИ) президиум деч уверым налын.

(„Комсомольская правда" гыч).

Кировский педагогический институтлан 20 ий темеш

17 декабрьыште Ленин лӱмеш Кировский педагогический институт почмылан 20 ий темеш. 20 ий жапыште институт 2.725 учительым да 100 утла научный пашаеҥым туныктен луктын.

Педагогический институт —областьыште эн кугу учебный заведений, тушто кызыт 4.000 еҥ тунемеш, тудын бюджетше тенийлан 6 миллион теҥгем составитла.

(„Правда" гыч).

СССР Обороным Пеҥгыдемдыме Заемын нылымше тиражше

11 декабрьыште Рязаньыште ССР Союзын Обороным Пеҥгыдемдыме Заем выигрышын 4-ше тиражше тӱҥалын.

500 теҥгеаш первой выигрыш 13 № серийан 21.742 облигацийлан логалын, тиде серийын кодшо 49 номырышт кажныже 150 теҥге дене модын налыныт.

Тираж эртарыме помещенийыште 600 наре еҥ лийын.

216

СЕРГЕЕВЫН ИК КЕЧАШ „ПАШАЖЕ"

Морко райкомол секретарь Сергеев йолташ таче пашашке 9 часат 30 минутлан тольо. Тудым райкомолышто больница пеленсе ВЛКСМ комитет секретарь Гребнева йолташ 9 час гыч вучен шинчыш.

Кабинетыш Сергеев дене пырля Гребнева йолташат пурыш. Кабинетыште нимогай порядке уке. Ӱстел ӱмбалне шӱкшӱ кагаз-шамыч кийылтыт.

— Мыйым молан ӱжыктен улыда?—йодо Гребнева,—мыйын кызыт больницыште дежурство, садлан вашке кайнем.

Но Сергеев вашмутым пумо олмеш, тудын дене кӱлдымаш нерген гына ойлышташ тӱҥале.

— Вот тиде, „Творчество народов СССР" книгаште эреак йӧратыме нерген гына возымо,—Сергеев Гребневалан шыргыжалын ойлыш.

Тиде жапыште Сергеевын кабинетышкыже заготшерсть уполномоченный пурыш.

Сергеев Гребневалан нимогай вашмутым пуде, учет вуйлатыше деке колтыш.

Жап 10 час. Кабинетыш райкомолын техсекретарьже Минаев письма-шамычым, оксам переводитлаш кок поручений да октябрь тылзылан составитлыме приходно-расходный отчетым нумал пуртыш.

— Таче вет 10 декабрь, неужели октябрь тылзылан приходно-расходный отчетым обкомолыш колтымо огыл,—ӧрын Сергеев йолташ пелештыш. Приходно-расходный отчетышончен лектеак подписатлыш.

— Ончаш жап уке. Кызытак обкомолыш колто,—манын Минаевлан пуыш.

Жап 12 час.

— Минаев, мый кызыт каем. Иктаже толеш гын, уке манын ойло,—Сергеев омсам тӱчат костюм ургыкташ лектын кайыш. Тужеч вигак мӧҥгышкыжӧ, Арыныш кудале. Тидын дене паша кече пытыш.

Тыгелан Сергеевын паша кечыже чӱчкыдын эрта.

Молодежь да комсомолец-шамыч коклаште политико-воспитательный паша пеш начар шындыме. Район кӧргыштӧ 30 политшкол-шамыч паша ыштымым йӧршын чарненыт. Пропагандист-шамыч дене ынде кок тылзе лиеш пропсеминар, инструктивный совещаний эртаралтын огытыл. Райкомол секретарь Сергеев йолташ ВКП(б) Историйым кӧ самостоятельно тунемеш, огеш шинче. А район кӧргыштӧ самостоятельно тунемше ятыр улыт. Теве Гребнева, Подлунский, Сорокин да моло йолташмытат кумышо главам тунемаш тӱҥалыныт. Но райкомол нуным огеш шинче. Садлан нимогай полышым огеш пу.

Отчет ден выбор годым комсомолын руководствышкыжо ятыр у енч-шамыч толыныт. Нунылан эреак полышым пуэн шогыман, инструктивный совещанийым эртарыман ыле. А райкомол полышым пеш начар пуа. Ноябрь тылзыште райкомолын планже почеш инструктивный совещанийым эртарышаш ыле гын, тиде совещаний кызытат эртарыме огыл. Октябрьын пытартышыштыже „Заря" колхозышто 3 еҥым комсомолыш пуртымо ыле. Но райкомол нуным монден. Кызытат первичный организаций секретарым сайлыме огыл.

Райкомол секретарь Сергеев йолташ учет вуйлатышылан врецительский установкым пуэн. Тудо ик организаций гыч вес организацийыш кайше-шамычым чылаштымат „мертвый душыш" лукташ кӱштен. Кызыт 65 комсомолец „мертвый душлан" шотлалтеш. Сергеевын „установкыжо" дене МТС-ын самырык тракторист, тений комсомолыш пуртымо самырык комсомолец-шамыч Терентьева Александра, Андреев Федор, Игнатьев Федор, Ефремов Андрей, Михайлова Анастасия да молат „мертвый душыш" верештыныт.

Сергеев йолташлан канцелярско-бюрократский паша стильжым кызытак вашталтыман. Канцелярыште тӱрлӧ ок кӱл паша-шамыч дене заниматлен шинчыман огыл, а чыла комсомольский организаций да комсомолец-шамычым районный конференцийын решенийжым тӱрыс шуктымашке мобилизоватлыман.

Вет Сергеев йолташ ынде райкомол секретарьлан 3 тылзе пашам ышта. Комсомольский организаций-шамычын илышышкыже келгынрак пураш жап.

П. Щербаков.

Обкомол гыч толшо путаник

Отчетно-выборный погынымашым эртарымаште полышым пуашлан ВЛКСМ Обком Морко районыш шке инструкторжым Осипов йолташым колтен ыле. Осипов райкомоллан полышым пумо олмеш пашам путатлаш велэ полшен. Тудо райкомолын первичный организацийлаш колтымо уполномоченныйже-шамычлан йоҥылыш установкым пуэден. Тудын „установкыжо" почеш райкомолын ятыр уполномоченныйже-шамыч ВЛКСМ ЦК-ын инструкцийжым пудыртылыныт.

Но тиде шагал. Осипов шкежат первичный организацийлаште отчетно-выборный погынымашым ВЛКСМ ЦК-ын инструкцийжым кугун пудыртылмаш дене эртарылын.

Теве Нуж-ключинский пелэ кыдалаш школ пеленсе ВЛКСМ организацийыште секретарым да тудын заместительжым ик бюллетенеш голосоватлыктен. Йӱкым шуко налшыжым первичный организацийын секретарьжылан, а шагал налшыжым секретарьын заместительжылан сайлыктен. Комсомолец - шамыч тиде йоҥылыш установко ваштареш выступатлаш тӱҥалыныт ыле. Но Осипов „мый вет Обкомолын инструкторжо улам. Инструкцийым пеш сай шинчем. Тендан мыйын „установко" ваштареш выступатлымыда Обкомол ваштареш кайымаш лиеш"—манын комсомолец-шамычлан выступатлаш эрыкым пуэн огыл.

Осипов тыгак Горельский пелэ кыдалаш школ пеленсе да „Кугу шале" ден „Осип сола" колхоз пеленсе ВЛКСМ организацийлаште отчетно-выборный погынымашым ВЛКСМ ЦК-ын инструкцийжым пудыртымаш дене эртарылын.

Адак „Кугу шале" первичный организацийыште погынымашыш, тыгак голосованийыш комсомол гыч механически лекше-шамычым пуртыктен.

Икманаш, Осипов райкомоллан полышым пуаш огыл толын, а райкомолын пашажым путатлаш гына толын. Район кӧргыштӧ выбор эртарымашым тудын вуйлатыдымыже дене „Бригадир" колхоз пеленсе комсомольский организацийыште секретарьлан комсомолышто шогыдымым сайленыт.

Обкомол нергенат каласыде ок лий. Обкомол районлашке шке инструкторыштым сайын инструктироватлыде колтылеш. Адак нунын районлаште паша ыштымыштым ок контролироватле. Йоҥылыш установкым пушо, путатлыше да районлаште бездельничатлен кийше - шамычлан мерым огеш ыште.

П. Щ.

ТУНЕМДЫМЫМ ТУНЫКТАШ ТӰҤАЛЫН ОГЫТЫЛ

Тунемдыме ден шагал тунемше-шамычым туныктымо пашам „1 май" колхоз пеленсе комсомольский организаций (Шернур район) огеш вуйлате. Культармеец Бирюков А. пашажым ышташ тӱҥалаш шонымашыже уке.

Ӱстел, карандаш, книга да моло тарманымат налшаш оксам колхоз председатель Рыбаков С. П. кучылт, йӱын пытарен.

Тидым комсомольский организаций пеш сайын шинчымыже ӱмбачак тӧрлаташ огеш тырше.

Волков В.

Кужмарий селасе больница пашаен-шамыч (Роҥго район) Славнина Палий да Славнина Нюра йолташ-шамыч массе коклаште санитарно-оборонный пашам сайын ыштен шогат. Нуно ГСО да БГСО дене шуко значкист-шамычым ямдыленыт, коктынат ВЛКСМ член улыт.

Фото В. Загайновын.

ВЛКСМ Сотнурский организацийым пеҥгыдемдаш кӱлеш

Комсомольский организацийын кушмашыже эн ондак несоюзный молодежь коклаште политико-воспитательный пашам сайын шындыме деч да комсомольский организаций шке пашажым сайын ыштен шогымыжо, шке пашаж дене несоюзный молодежым интересоватлен кертмыж деч зависитла.

Комсомольский организацийын кушмыжо нерген ВЛКСМ ЦК VI пленумын решенийыштыже пеҥгыдын каласалтеш. Пленумын решенийыште кажне колхозышто первичный комсомольский организацийым органызоватлаш кӱлеш, манын ойлалтеш.

Но Сотнурский райкомол да тудын секретарьже Алмакаев йолташ тиде важный решенийым умлен огытыл да умлашат тыршен огытыл. Чынжымак гын, Алмакаев пленум решенийым шуктымашым кӱлешлан шотлен огыл. Тидын дене гына Сотнурский комсомольский органызацийым чытыдыме эркын кушмашыжым каласаш лиеш.

Район мучко таче кечылан 38 колхозышто ВЛКСМ организаций йӧршеш уке. Ятыр первичный организаций кушмо олмеш, иземмыт гына. Теве кугу колхозлаштак „Гигант", „Победа", „Зеленый дол", моло колхозыштат молодежь, пеш шуко. Комсомолыш пураш нунын кугу желанийышт уло. Но райкомол ден секретарьже Алмакаев нине колхоз массе молодежым комсомолыш шупшын шоген огытыл, первичный ВЛКСМ организацийым организоватлымышт шуын огыл.

Ятыр колхозный ВЛКСМ организацийын кушкашлан кугу базышт уло. Теве „Маркс" колхозышто (155 озанлык уло) несоюзный молодежь армий кугу. А ВЛКСМ организаций 3 еҥан велэ. Тиде колхозышто ВЛКСМ первичный организаций уло ден укеже иктак. Молодежь дене пашам йӧршеш ыштымаш уке. Секретарьжат Яшканов йолташ бездействоватла. Тыгаяк положений Воршилов лӱм., „Максим Горький", моло колхозлаштат.

„Красный стекловар" заводышто комсомольский организаций кушмо олмеш, иземын велэ. Тыште несоюзный молодежь шуко. Утларакшым ӱдыр - шамыч шукын улыт. Но нунын дене паша ок ышталт. „Литвинов" колхозный ВЛКСМ первичный организацият 25 еҥ гыч 14 еҥаныш иземын. А комсомольский йыгытан самырык рвезе ден ӱдыр шамыч 50 наре шоглалтыт.

Тыгай положенийым нигузеат чыташ ок лий. Тыгай факт-шамыч Сотнур райкомолын организационный лушкыдылыкшым да райком секретарь Алмакаевын комсомольский пашам ӧкым ыштымыжым, комсомолец-шамыч да несоюзный молодежь дене политико-воспитательный пашам большевистский огыл ыштымыжым ончыктат. Тиде исключений огыл. Тыгаяк положений моло посна районлаштат.

Кажне комсомольский организаций несоюзный молодежым комсомолыш шупшмо шотышто пашам тӱҥгычак саемдаш кӱлеш. Колхозласе ВЛКСМ первичный организаций - шамычым пеҥгыдемдаш, нуным кушташ кӱлеш. ВЛКСМ организаций укеан колхозлашке кызытак райкомолын внештатный инструкторыштым пеҥгыдемдыман да нунылан молодежь коклаште массовый политический пашам организоватлашышт полшыман. Молодежь коклаште ВЛКСМ устав ден программым тунемме кружокым организоватлаш, индивидуальный тунеммашым организоватлаш кӱлеш. Открытый комсомольский погынымашым чӱчкыдырак эртараш, тушто комсомол граждан сарыште, комсомолын социалистический строительствыште задачыжым, моло теме дене доклад-шамычым шындылаш кӱлеш. Комсомолыш пураш шонышо самырык еҥ дене посна беседоватлен, тудым изучатлен, тудым сайын ямдылен комсомолыш пуртыман.

А. Л.

ВКП(б) ИСТОРИЙЫМ ТУНЕМШЕ-ШАМЫЧЛАН ПОЛЫШ

КРЕСТЬЯНСКИЙ ОБЩИНА НЕРГЕН

Российыште, моло эллаште семынак, крестьянский община пеш ожнысо жапын пережиткыже улмаш. Тудын происхождений же первобытно - общинный строй гыч лектеш.

Первобытно-общинный строй пеш ўлўл уровенян производительный вий дене ойыртемалт шоген. Ен-шамыч окружающий природо ваштареш кучедалаш начар вооружатлалтыныт улмаш, эн первойракше тыгылай кўй дене ыштыме орудийым, а варааракше лук ден стрелам кучылтыныт. Тыгай условийыште ен-шамыч природо ваштареш тўшкан кучедалде кертын огытыл. Пашам тўшкан ыштымаш производство средствалан, тыгак продукто производствылан общий собственностьыш конден. Класс-шамыч да эксплоатаций уке улмаш. Ен-шамыч тукым да племя дене иленыт.

Первойракше ен-шамыч эн утларакше, охотыш коштын, колым кучен, саскам да растений вожым поген кочкын-йўын иленыт, нуно ик верыште илен огытыл, тўрлӧ вере кочеватленыт. Первобытный обществыште производительный вий кушмо семын, пашам ыштыме орудий усовершенствоватлалыме семын кочмо-йўмӧ средствам лукмо у способ - шамыч лектыныт. Тыге эркын мланде пашам ыштымашке, растенийым шочыктымашке вончалтын.

Мланде пашам ыштымашке вончымаш ик верыште илаш тўналмашке да земледельческий родовой общиным шочыктымашке конден. Мланде чыла тукымын собственностьшылан шотлалтын. Эн утларакше мотыга дене пашам ыштеныт. Родовой общинын членже-шамыч мланде пашам тўшкан ыштеныт, а варажым ыштыме продуктым шке коклаштышт шеледеныт.

Шога лекмеке да вольык вийым кучылташ тўналмеке, паша вожгычак ваштал тын. Ынде мланде участкым обрабатыватлымаш чыла тукымын коллективный вийжым требоватлен огыл. Тидыже производство средствалан частный собственность лекташ йӧным ыштен. Пашам шеледымаш да ваштaлтылмашым виянгдымашат частный собственность виянгме корно денак каен.

Тукымын вержым посна еш-шамыч налыныт, нуно мландым самостоятельно обрабатыватлаш да кочмо-йўмӧ средствамат шкалан ышт шке самостоятельно лукташ тўналыныт. Ик верыште илыше ен-шамыч ял озанлык общиным образоватленыт...

Ял озанлык общинаште мландылан общий собственностяк кодын. Олык, чодра, вольык кўтымӧ вер—чыла общинын пользованийыштыже лийыныт. Ўдымӧ мланде посна еш еда шеледыме улмаш гынат, частный собственностьлан шотлалтын огыл, а временный пользованийыште шотлалтын да тудо мландым жап дене шеледеныт.

Но тудо жапыштак, ял озанлык общиныште кажне ешлан озанлыкшым производство средствалан частный собственность негызеш нангаен. Сурт пече мланде, сурт, ял озанлык инвентарь, вольык—посна ешын частный собственностьшо улмаш.

Тыге ял озанлык общиныште мландылан общий собственность производство средствалан частный собственность дене сочетатлалтын. Тиде двойственность варажым общиным шалатымашке, общинаште поян ден йорлолан шелалтмашке, эксплоататор ден эксплоатироватлалтшылан шелалтмашке конден.

Первобытно - общинный строй шаланыме эпохышто лекше ял озанлык община умбакыжымат аралалт кодын. Кажне общественный строй община ўмбалан шке отпечаткыжым коден да тудым господствоватлыше классын интересыж дене келыштарен.

Теве феодальный строй условийыште чыла мланде феодал-помещик-шамыч кидыште лийын. Ўдымӧ мландын ик ужашыжым феодал шкаланже коден, тудо мландым феодаллан крепостной кресаньык - шамыч обрабатыватленыт. Ўдымӧ мландын вес ужашыже крепостной кресаньык-шамыч кидыште лийыныт. Вольык кўтымӧ вер, олык, чодра феодал ден кресаньык-шамычын общий пользованийыште лийыныт.

Феодал-шамыч общиным арален кодаш тыршеныт. Нунылан община крепостной кресаньык-шамыч деч пеш шуко оброкым да повинностьым кўраш йӧным ыштен. Помещик-шамыч кресаньык-шамычлан круговой порукым ыштеныт. Тӧрлаташ лийдыме плательщик-шамыч верч ответственность пўтынь община ўмбак пышталтын. Чынже дене гын, общинан пашаж дене феодал распоряжатлен. Общинам вуйлатыше старостам феодал - шамыч шогалтеныт.

Крепостной правам отменитлыме да товарно-капиталистический отношений виянгме дене община писын шаланаш тўналын.

Российыште крепостной права 1861 ийыште отменитлалтын. Тидын годым помещик-шамыч кресаньык-шамычым грабитленыт, вунын крепостной права годым кучымо мландышт гыч ятыр ужашыжым шупшын наледеныт. Кресаньык-шамыч шке „освобождениыштлан" выкупной платежым шуко тўленыт. Тыгай „освобождениым" Ленин „кресаньык - шамычым бессовестно грабитлымаш" манын.

Кугыжан правительствын тыгай политикыже дене кресаньыкын тўн массыже писын йорлешташ тўналын да община шаланен.

Туге гынат, правительство община существоватлымашым искусственно арален кодаш тӧчен. Российын крестьянствыже чытыдыме нелым чытен, тудо пеш шуко налогым, податьым, выкупной платежым тўлен, нином тўлашлан тудын чыла доходшо каен. Нине кугу налог налмашым обеспечиватлышаш верч, кугыжан правительство, общинын членже шамычлан круговой порукым ыштен, вес семын манаш гын, общинын чыла членыштым ӧкымеш тўлыктен. Налог ден податьшамыч ял еда „ревизский душ" шот дене шеледалтыныт. Общиныште чыла ийготан пӧрʻен-шамычым „ревизский душ", манын улыт. Податьым община кресаньык сурт еда тудын кунар пашазе вий улмо шот дене шеледен. Налогым, податьым кычал лукмо шотышто общинан праваже пеш кугу улмаш. Тудо налогым тўлыдымӧ шамычлан, имуществыштлан арестым ыштыме да телесный наказанийым ыштыме правамат иметлен. Мланде ожнысо семынак общинан собственностьшылан шотлалтын. Кресаньыкын шке пашеш логалме мландыжым ужалаш праваже уке улмаш. Ўдымӧ мланде жап гыч жапыш кресаньык сурт коклаште „лўм" шот дене пужен шеледалтын. Олык, вольык кўтымӧ вер, чодра общий пользованийыштак кодыныт.

Община кресаньык озанлыкын производительный вий виянгшашыжым тормозитлен. Мландым „лўм" шот дене тӧр шеледымаш тыгыдемдымашке да изи анга-шамычым ыштымашке конден. Мланде пашаште шенгелан кодшо, кум пасуан системе господствоватлен. Кресаньык - шамычым эксплоатироватлымаште крепостничествын пережиткыжат кугун аралалт кодын. Тиде пережиткым отработкышто, голодный арендыште ужаш лиеш улмаш. Тидын дене пырляк кресаньык-шемычым кулак, торговец, ростовщик - шамыч эксплоатироватленыт. «...Общинаште йорло, батрак, маломощный середняк-шамычым эксплоатироватлыше кулак, „мироедшамыч" господствоватленыт. Формально лийын шогышо общинный землевладений да жап гыч жапыш мландым едок почеш угыч пайлен шогымаш пашам нигунарат ваштaлтен огытыл. Общинын паша вольыкан, инвентарян, урлыкашан член-шамыч, вес семынже зажиточный середняк ден кулак-шамыч, мланде дене пользоватленыт. Имньыдыме кресаньык - шамычлан, йорло-шамычлан да вообще маломощный - шамычлан мландым кулак-шамычлан пуэдаш да тарлалтын, батракыш каяш логалын. Крестьянский община чын пашаштыже кулак засилийым леведашлан йӧнан формо да кресаньык-шамыч деч налогым круговой поруко принцип дене погашлан царизм кидыште шулдакан средства ыле. Садланак царизм крестьянский общинам логалын огыл". („ВКП(б) Историй", 15 стр).

Экономический развитий общинам утыр разрушатлен. Ялыште община „патриархальный устойым" кучен кертеш, манын кугыжан правительствын ўшанымыже шукталтын огыл. Грозный 1905 ий кугыжан правительствылан раш ончыктыш: крестьянство эре утларак да утларак революционизироватлалтеш, пролетариатын союзникше лиеш да пролетариатын вуйлатымыже дене помещик землевладенийым ўшташ грозитлыше революционный вийыш савырна. Тунам кугыжан правительство кулак-шамыч гыч шкаланже пенгыде опорым ышташ решитлен. „1906 ий 9 ноябрьыште Столыпин кресаньык-шамычым община гыч хуторыш ойырымо нерген у земельный законым издатлен. Столыпинский земельный закон почеш мланде дене общинный пайдаланымаш шалаталтын. Кажне кресаньыклан шкенжын наделжым личный владенийыш налаш, община гыч ойырлаш кўшталтын. Кресаньык шке наделжым ужален кертын, тидым ышташ ожно тудын праваже уке ыле. Община гыч лекше кресаньык-шамычлан мландым ик верыште (хутор, отруб) ойыраш общество обязан ыле". („ВКП(б) Историй", 94 стр.).

Тиде закон кулачествын интересыжым шуктышаш верч издаватлалтын. Отрублан шелалтме годым кулак-шамычлан сай мланде-шамыч пуалтыныт. Кулак-шамыч маломощный кресаньык-шамыч деч мландым ярак налын ўден иленыт. Столыпинский реформым илышыш пуртымо дене икмыняр ий жапыште миллион утла кресаньык озанлык-шамыч толалтыныт.

Столыпинский законым кучылтмо 9 ий жапыште община гыч кок миллион утла кресаньык озанлык-шзмыч выделитлалтыныт. Тидын дене общиналан кугу удар ышталтын. Туге гынат, общинный порядкын кодшыжо Великий Октябрьский социалистический революций мартен аралалт кодын.

* * *

Народник-шамыч социализмыш корным общинаште ужыныт. Нуно, Российыште социализм пролетариатын диктатуржо гыч огыл, а крестьянский община гоч толеш, манын утверждатленыт. Нуно крестьянский общинам социализмын зародышыж ден базыжлан шотленыт. Социализмын тиде зародышыжым нуно мландылан общинный собственностьышто ужыныт. Мландылан тиде общинный собственность негызеш кресаньык-шамыч мландым артель дене обрабатыватлымашке вончен кертыт, манын народник-шамыч шоненыт.

Народник-шамыч Российыште общинный строй существоватлымым поснак кугу пиаллан шотленыт. Общинный строй существоватлымаш Российлан „самобытный корно" дене, моло эл-шамыч деч вес тўрлӧ корно дене, капитализмым эртыде, крестьянский община гоч социализмыш каяшыже возможностьым пуа, манын нуно шоненыт.

Кўшнӧ каласыме гыч коеш: кулак, „мироед-шамычын" господствоватлыме общинаште социализмын зародышыжат, базыжат лийын огыл да лийынжат кертын огыл...

Народник-шамыч общиным неизбежный разрушений деч арален кодаш тыршымышт дене экономический развитий процессым кучаш, полукрепостнический пашан, тошто, патриархальный порядкым эксплоатаций ден угнетенийын чыла шучкылыкшогеак курымешлан кодаш тӧченыт. Община ўмбак народник-шамычын ончымашышт реакционный мечта веле улмаш.

Ленин народничествылан решающий ударым ыштен да тудым идейно разгромитлен. Народничествым идейно разгромитлыде марксизмын ончыко виянгшашыжым обеспечиватлаш да социал - демократический партийым организоватлашлан возможностьым ышташ ок лий ыле.

Революционный кучедалмашын да мемнан социалистический строительствын практикыже народник-шамычын утопический реакционный шойыштмашыштым пўтынек опровергатлен да Ленинын—Сталинын туныктымыштым тўрыс потвердитлен.

Ленин—Сталин партийын вуйлатыме пролетариатын диктатуржо, айдеме тукымын историйыштыже мемнан крестьянствым капиталистический ад, рутина, йорлылык, шужымаш да янлыкла эксплоатироватлымаш гыч кугу коллективный социалистический мланде пашан кумда корнышкыжо, зажиточный, культурный да куанышан илыш корныш первой луктын.

(„Комсомольская правда" гыч).

9—11 декабрьыште лийше республиканский животноводческий совещанийыште участвоватлыше стахановец-комсомолец-шамыч: (шолагыч) Кожевникова А. И. „Победитель“ колхозын сбсна очнышыжо (Косолоп район), Егошин А. Д. „Комбинат“ колхозын имне ферме вуйлатышыже (Тор'ял район).

Фото М. Чуршуковын.

ЖИВОТНОВОДСТВЫСО СТАХАНОВЕЦ-ШАМЫЧЫН РЕСПУБЛИКАНСКИЙ СОВЕЩАНИЙЫШТ

9—11 декабрьыште социалистический животноводствысо стахановец-шамычын республиканский совещанийышт эртыш. Совещанийышке животноводствым развиватлышаш верч большевистски кучедалше-шамыч—животноводческий фермым вуйлатыше, доярка, свиновод, конюх, кроликым да сурт-кайыкым ончышо-шамыч, тугак зоотехник-шамыч погыненыт ыле.

Совещаний социалистический животноводствым развиватлымашын государственный планжым темышаш верч 1938 ийыште кучедалме пашам итоглен, да республикыштына породный районированийым ончен налын.

Совещанийыште ВКП(б) Обком секретарь Архипов, Мамаев, Ончуков йолташ-шамыч, Марийский АССР Верховный Совет Президиум председатель Кавалеров йолташ, Марийский АССР Совнарком председатель Абрамов йолташ участвоватленыт.

Абрамов йолташ совещанийым почмо годымжо животновод-шамычым кангашаш да животноводство пашаште ситыдымашлан самокритикым кумдан шараш, животноводствым эше вияш развиватлышаш корным ончыкташ призыватлыш.

Первой кастене Марийский АССР земледелий Нарком Седов йолташын 1938 ийыште животноводствым развиватлышаш государственный план шуктымашын итогжо нерген докладым колыштмо.

* * *

Умбакыжым Марийский АССР Земледелий Нарком Седов йолташын докладше почеш прений лие. Пренийыште чылаже 24 ен выступатлен.

Комсомол лӱмем практический паша дене сулем

„Комбинат“ колхозысо колхозник-шамыч (Тор'ял район) 1935 ий январь тылзыште мыйым конюхлан шогалтышт. Мый тиде пашам кугун аклышымат, первой кечыштак пашаш кумыл нӧлтын пижым. Колхозник-шамычын ӱшаныштым кузе гынат честь дене оправдатлаш тыршышым. Вет калык ӱшан-нимо деч шерге.

Мыланем лу имным ончаш пуэнгыт. Кажне эрдене эрак мый имне-шамычым ончен савырнем, нуным сайын эрыктем, вара кочкаш пуэдем. Уходым йӧршеш саемденам. Мыйын пукшымо имне-шамыч моло конюхын имньышт дечын поснак ойыртемалтыт. Тидын нерген правлений член-шамычат ойлат. Пашам начар огыл ыштымемлан Тор'ял РайЗО 1935 ий мучашеш мыйым 6 тылзаш краевой курсыш командироватлыш. Курсым сайын тунем пытарышым, кугу шинчымашым налым.

Курс гыч толмекем вигак имне ферме вуйлатышылан да случной пункт вуйлатышылан шогалтышт. Тиддеч посна ветсанитарлан пашам ыштем. Чыла тиде паша-шамыч мыланем, самырык пашазылан кугу нагрузко ыле. Адакшым имне шамыч беспородный ыльыч. Садлан эн первояк породным саемдаш задаче шындалте. Первой ийыште ныл талгудым нална да чыла вӱльӧ-шамычым производитель дене коштыктышна.

Кызыт фермыште 43 имне шотлалтеш. Государственный производитель деч 28 чомам налын куштен лукмо. Ынде шкенан 3 производитель уло. Ниным колхозный фермеш ончен куштымо. Мый кызыт 6 имным пукшем, нунылан кӱлеш условийым ыштенам. Нунын кокла гыч ик производитель „Нядел“ путырак чаплын куштеш. Тудо фермыште эн сай производитель лиэшашлык.

Фермылан кормым ситышын ямдылыме, имне-шамычлан рационым составитлыме, рацион почеш пукшен толына. Фермыште внутренний распорядке уло.

Случной планым тений 100 процентлан темена. Ветарачын установитлымыже почеш вӱльӧ-шамыч гыч 80 процентше тӱжангше улыт. Чыла коштыктымо вӱльӧ-шамычак чоман лийыт, манын шонем.

Адак ветсанитарлан пашам ыштем. Тиде пашаште кум ий шогем. Колхозник-шамычын вольыкыштымат эмлаш полшем. Кум ий жапыште кок шергакан премийым налынам.

Колхозник-шамычын доверийыштым честь дене шуктен толам.

Егошин А. Д.

„Медик“ стадионысо катокым почмаш

12 декабрьыште Йошкар-Олаште „Медик“ спортивный обществын стадионышыже каток почылто. Катокым почмаш „Динамо“ да „Спартак“ спортивный общество-шамычын хоккейный командыштын хоккей ден модмашышт дене тӱналын. „Динамо“ команда „Спартак“ командым 5:1 счет дене сенген.

Кастенат катокыш калык шуко погынен ыле.

Соколов.

КОМСОМОЛЬСКИЙ ОРГАНИЗАЦИЙ ОГЕШ КУШ

„Красный пахарь“ колхоз пелен (Ронго район) 1938 ий январь тылзыште кум ен дене первичный комсомольский организацийым организоватлыме ыле. Но тиде комсомольский организацийыште политико-воспитательный пашам пеш начарын шындыме. Комсомолец-шамыч коклаште дисциплина йӧршеш уке, несоюзный молодежь дене нимогай паша ышталтын огыл. Садланак вет комсомольский организаций ик ий жапыште ик енланат кушкын огыл. ВЛКСМ Ронго райком пашаен-шамыч тиде организацийыш ик ганат миен огытыл. Нуно изи комсомольский организацийын пашаже дене нимынярат огыт интересоватле, полышым шагал пуэн огыт.

Отчетно-выборный погынымашеш ВЛКСМ организаций секретарьлан Бусыгина М. йолташым сайленыт. Тудо самырык пашаен, тудлан практически полыш кӱлеш, но але мартенат тудлан полышым ышт пу. Ӱдрамаш молодежь дене гын, йӧршешат паша огеш ышталт.

Козырева М. В.

Конституцийым тунемыт

Конганур пелэ кыдалаш школышто (Кужендер район) тунемше-шамыч Конституций проект нерген Сталин йолташын докладшым да СССР Конституцийым куавен тунемыт. Туныктышо А. П. Сепеев йолташ Конституций нерген келгын умылтара. Кызыт тунемше-шамыч союзный республик-шамычым тунемыт.

А. Н. Кошкин.

Переписьлан полыш комиссий-шамыч нерген

1939 ийсе всесоюзный калык переписьым образцово эртарымаш—советский статистикын пӱтынь аппаратшын велэ огыл, чыла партийный да советский организаций-шамычын, чыла советский активын, пӱтынь калыкын честь пашаже.

Перепись пашашке общественностьым шупшын шогымашын ик формыжо, переписьлан полыш комиссий-шамыч лиеш. Тыгай комиссий-шамычым кажне ял совет, поселковый да ола советла пелен, тугак колхозла, предприятийла да кугу домовладений-шамыч пелен организоватлыме.

1938 ий декабрьын тӱналтышыште Советский Союз мучко верысе совет-шамыч дене пенгыдемдалтше 104 тӱжем переписьлан полыш комиссий ыле. Тушто пел миллион наре участник шотлалтын.

Переписной отдел-шамыч заведующий-шамычын вуйлатымышт почеш перепись годым ик чодрасе сторожкат, будкат, хуторат, ик посна шогышо строениат монделтын ынже код манын, комиссий-шамыч калык илыме списке-шамычым проверитлышаш улыт. Чыла вершыштат счетчик лийже.

Тыгак олалаштат домовладений-шамыч списке сайын проверитлалтшаш улыт. Калык составыште лийше вашталтышым пален лиялшлан комиссий ял советын похозяйственный спискыжым проверитлышаш.

Перепись пашаен-шамычын кидыштышт ял совет-шамычын схематический карт-шамыч але ола-шамычын да тушто квартал-шамычын планышт лийман. Тиде карт-шамыч дене пайдаланен нуно отчетный участке-шамыч мучко чыла населенный пунктым, чыла домовладенийым коштын лектыт. Карт да план-шамычым составитлыме годым, йонгылыш ынже лий, манын верысе пашаен-шамыч да комиссий член-шамычлан участвоватлашышт кӱлеш. Комиссий-шамыч полышышт счетчик-шамычын маршрутыштым установитлыме годымат пеш кугу.

Переписьлан полыш комиссий-шамычын эн серьезный задачышт—переписьын значенийже, задачыже-шамыч нерген да переписьым эртарыме порядке нерген калыклан эреак умландарен шогаш. Тидын дене пырляк, комиссий член - шамыч шкештат перепись нерген сайын инструктироватлыме лийышт, кӱлеш литератур дене снабжатлалтышт.

Переписьлан ямдылалтме пашам контролироватлымашат комиссий ӱмбакак вошеш. Переписной персоналын неправильный действийже нерген, ямдылалтме пашаште шуйкалымаш нерген, тушман элемент-шамычвелым переписьлан вашташ шогымаш нерген тунамак нархозучетлан шиштараш кӱлеш.

Перепись пытымеке, ял советын кӱштымыжӧ почеш комиссийын посна членышт инструктор-контролер дене пырля калыкым правильный шотлымашым: ала иктаж пӧртым, але квартирым монден кодымо, ала иктаж ен переписыш логалын огыл, але йонгылыш дене кок гана возалтын, манын проверитлаш пӧрт йыда сплошной контрольный обходым эртарышаш улыт.

Ятыр комиссий - шамыч пашаш пижныт. Московский область, Ногинский район, Загорновский ял советыште комиссий кружокым организоватлен. Тиде кружокышто ялысе актив перепись нерген инструкцийым да правительствын пунчалжым тунемеш. Фрунзенский райсоветыште (Алма-Ата) комиссий калык переписьын историйже дене выставкым организоватлен. Уфа олаште, промысловой коопераций совет местком пеленсе переписьлан полыш комиссий кажне артельыште кузе переписной листым заполнитлыме нерген беседым эртарен да переписной листын образецшым клуб ден йошкар пусакыште сакен.

Оласе да яласе ончыл ен-шамычын переписьлан уло кумыл дене полшаш шонымыштым, тиде шотышто нунын активностьым тым чыла партийный, советский, профессиональный организаций-шамыч поддерживатлышаш улыт.

Шӱдӧ тӱжем дене советский активист - шамычын переписьлан ямдылалтме жапысе пашашт, переписьым образцово эртарышаш верч кучедалмашышт —перепись пӱтынь калыкын пашаже улмым пеш раш ончыктат.

Д. Бозин.

Всесоюзный калык переписьын бюро начальникше.

Отв. редактор— К. А. ЛЕНСКИЙ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: Мар. АССР, г. Иошкар-Ола, Дом Советов, 4 этаж, комната № 70, телефон № 90.

Упол. Главлита Мар. АССР А—980. Иошкар-Ола, 1-ая типография Маргосиздата.